

novi glas 2/82

MAGACIN HAK-a

CIJENA Š 15.-

kvalitet brzina udobnost

quality speed comfort
DC-9

Za Jugoslaviju tokom cijele godine leti "JAT"

- tjedno 3 puta Beč - Beograd
- tjedno 2 puta Beč - Zagreb

u ljetnom periodu osim navedinih
letova "JAT" leti direktno

- Beč - Dubrovnik - subotom
- Beč - Split - nedeljom

Za sve informacije, rezervacije i kupovinu karata se ob-
ratite na biro JUGOSLAVENSKOG AEROTRANSPORTA

JAT - 1010 WIEN, MAHLERSTR. 3, TEL.: 52 22 29, 52 22 53

Mišljenja pojedinih piscev se ne tri-
baju slagati s mišljenjem HAK-a.

IMPRESUM/IMPRESSUM

vlasnik, izdavač/eigentümer, herausgeber:
hrvatski akademski klub/kroatischer akademikerklub,
schwindgasse 14/10, 1040wien/beč

nakladnik, tisak/verleger, druck:
facultas-verlag, berggasse 4, 1090 wien/beč

odgovorni urednik/verantwortlicher redakteur:

DOROTHEA LIPKOVIĆ

banka: raiffeisen-blagajna
nikitsch/filež
konto: 2709

novi glas

magacin hak-a

Sadržaj

1982. je drugačija	2
Problematika loše razvijene regije sridnjega Gradišća	7
Riječ po riječ = RIJEČNIK	9
Utiski pred "DANOM MLADINE"	11
- SLIKE _ p o r t r e t	14
Čežnja u noći	18
<u>KNJIGA</u> OD Hanna STURM	21
VATROSLAV LISINSKI utemeljitelj	
hrv. opere	24
N e o f a š i z a m	29
Jačka "mali hitler"	30
Jačka protiv fašizma	31

SURADNIKI: dr. Herbert Gassner, Dorothea Lipković
dr. Nikola Benčić, Ignac Karall
mag. Franjo Perusich, Peter Tyran

1982. je drugačija

Iako stoju ponovo izbori na pragu, ne osjeti se ona tipična i već dobro poznata hektična izborna atmosfera, ne čuje se ista izborna buka i galama kao kod predhodnih izborov.

Izborne kampanje ispale su za sada mirne i kratke. Valjda nas pratu pored ceste brojni plakati, ali ispali su blagi i neupadljivi.

Partijski agitatori nisu (još) upali nam u stan i izborna nervoza nije se (još) uvukla u srca naroda. Gradišće više liči na mrtvačnicu nego na očekivanu ludnicu.

Ima mnogo razlogov za ovu, barem meni neobičnu i neočekivanu tišinu. U labilnom, nesigurnom razdoblju, suočeno s mračnom ekonomskom situacijom i možda još mračnijom budućnošćom za narod nije atraktivna svjetluckasta zvijezda, šara politična ptica, nego ozbiljan, siguran i povjerljiv postupak i baš takova ličnost na čelu partije.

Narod ze želji karneval, eksperimente i igru, nego sigurnost, kaže se sve naokolo. Iako ova politična mudrost valja, ona sigurno ne objašnjava sve; ona je samo jedan bitan razlog iz čitavog kompleksa razloga kao krema ili šlag na već profinjenom desertu.

Jedan daljnji ozbiljan razlog mogao bi biti - mogao bi biti kažem zato što prema mojoj ocjeni potpuno dosljedno valja samo za narodnu stranku, a nije totalno iskorišćen od drugih strankov; Nasuprotno! - najveći politični skandal Gradišća, barem poslije drugog svjetskog rata, skandal u vezi građevinske zadruge WBO.

Skandal kao takav, a više još prisiljena promjena u ekipi glavnih partijskih mandataru i kandidata, sigurno su zatupili nabrušene nože i potonuli agresivnost narodne stranke.

To je po sebi razumljivo. Ali ča me je ipak presenetilo - jer kompletno stoji

u kontradikciji prihvaćenju političnoj praksi Gradišća - je činjenica da socialistička stranka nije zgloבלa ov skandal do kosti u svoju korist.

To ne znači da sam očekivao izbornu kampanju isključivo na bazi skandala oko WBO - jer niko ne pozna točno sve mahinacije i moguće tajne dogovore između partija a s tim i moguća uzvratna otkrića ili ciljane "indiskrecije" - ali sam ipak očekivao da će socijalisti više paliti ovu tematiku.

Ali ako vjerujemo privatnim izjavam vodećih propagandista pojedinih partija, koje se temelju na stalnom istraživanju političnih preferencija (političnog mišljenja) stanovništva, onda moramo uzeti na znanje, da čak i ovakav skandal nije bio u stanju da bitno potrese politično mišljenje ili opredjeljenje za ovu ili onu partiju.

Rezultat izbora je, po svemu sudeći, jasan. Ovo osvidočenje se dodatno temelji na novoj izbornoj aritmetici, polag koje bi narodna stranka morala izgubiti najmanje 12000 glasov da bi izgubila jedan mandat.

Jedan mandat više ili manje je ali maksimalno moguća promjena s kom su se pomirili, izgleda, svi. Senzacija neće biti.

Dalje pak mislim, da čak i ne mogu derati onu kod političnih komentatora i radnika popularnu tezu o trenutnoj zasićenosti građana politikom. Jer ona u Gradišću sigurno nije veća nego u ostaloj Austriji; a još manje valja za same režisere politike, t.j. predstavnike pojedinih partija.

Ja više vjerujem da je glavni razlog za trenutnu tišinu psihološki uticaj WBO skandala na dušu naroda i političara Gradišća. Ne zaboravimo da su ga oni doživili direktno, bez obrane, nezaštićeno. Vjerujem da je baš zato tako efikasno preporučio ili probudio specifične predrasude prema politici, koji su, kako ću razjasniti u slijedećim redovima, posebno jaki i prisutni u Gradišću.

U Gradišću kao u mnogim drugim pograničnim krajevima prevladava duboka opreznost i tradicionalan strah pred političnim angažmanom, kao suzbijeni rezultat životnog iskustva mnogih generacija ove pokrajine. U povijesti ove zemlje toliko puta mijenjali su se gospodari zemlje, politične dogme, autoriteti i t.d. da se politično isticanje ili javno priznanje političnog mišljenja još nikada nije dugo-ročno isplatilo.

Pre brzo i previše puta došlo je do bitnih političnih i društvenih promjena i jučerašnji vladari postali su današnji prosjaci i obratno. Ova krupna nauka/lekcija dovela je tome, da se stanovništvo ovog kraja teško i rijetko odluči da odbaci tradicionalno i poznato i namjesto tog prihvati nešto novog, bilo to neka nova ideologija, partija ili slično.

Politika posebno smatra se još uvijek nezahvalnim, nepoštenim i "mraznim" poslom. Ogromna većina naroda žilavo čuva svoju duboku konzervativnost i filozofiju neumišanja, neangažiranja, da ne velimo antipatiju protiv politike.

U istom mahu, kako izbjegava aktivno mišanje u javnu diskusiju, tako išće zadovoljstvo i smisao svog života u stalnoj izgradnji i obogaćenju svojeg ličnog, privatnog prostora i imanja.

Pojam "šuteće većine" nigdje drugde u Austriji nema toliko sadržajne substance, toliko realnosti kao u Gradišću.

Sa ovakvim psihološkim raspoloženjem narod je pravoda postao ucjenjliv. Političari su to brzo shvatili i počeli igrati na novu žicu: da plate i nadoknade kratkoročni angažman, počeli su nuditi i obećavati razne privatne prednosti, usluge, radna mjesta, protekciju itd.

Iskustvo kaže da je ovo zbilja najefikasnija metoda za probijanje jednog

određenog političnog programa u Gradišću. Zapravo je tek responzivnost naroda na ovakav pristup omogućila i afirmirala onu za Gradišće posebnu političnu praksu, koju bi mogli popularno nazivati politikom, u koj "jedna ruka drugu pere".

Ova politika i stalno povezivanje javnih i privatnih interesa dovela je konačno i tome, da je politika u Gradišću ostala arhaična, t. j. autoritarna, mnogokrat otvoreno brutalna i familiarna u smislu, da se lahko može usporediti sa odnosima između velikih familija prije nekoliko sto godina. Ističući ovu karakteristiku, mnogi ju ponekad podrugljivo zove provincijalnom.

Jasno je da u ovakvoj klimi manjinska politika trpi. Za nju ne valja samo sve ono što smo već napomenuli za opću zemaljsku politiku. Dodatno ona trpi pod činjenicom da ne raspolaže javnim finansijskim sredstvima, da nema ni prilaza k javnim sredstvima, niti ima ovlaštenja da bi je u velikom stilu koristila za svoje ciljeve.

S time ona ni ne stoji na jednakom stepenu sa političnim partijama, jer ne može zadovoljiti utilitaristično-materijalne zahtjeve i motivacije značajnog broja tzv. "političnih radnika".

Ovaj ekskurz držim za potreban prije nego prolazimo na analizu manjinske politike prije i poslije izbora. Činjenica je, da je u povodu stalnog poboljšanja susjedskih odnosa između Austrije i Jugoslavije, kao i između Gradišća i Hrvatske napetost oko manjinskog pitanja znatno popustila, ali da se unatoč toga ipak nismo približili ni za korak zadovoljavajućem rješenju ni jednog od odavnih otvorenih pitanja.

Glavni razlog za to je sigurno, da savezna vlada koja je u glavnom zadužena za ispunjenje naših prava, nije maknula ni uha, nego je, nasuprot, pokušala iskoristiti poboljšanje odnosa sa Jugoslavijom da bi nas konačno, djelomično čak i amoralnim metodama, prisilila na prihvatu narodnih savjeta i zakona o narodnim grupama.

A bilo nam to drago ili ne, jedna daljnja činjenica je, da i sva naša društva nisu uspjela pokrenuti jednu zaista značajnu i zapaženu političnu akciju u toku prošlih 15 mjeseca ili se uspješno odupreti ovom nastojanju savezne vlade.

Treća činjenica je, da se jur preko godine dana vuče razgovori između HKD-a i Prezidijuma bez ikakvog rezultata. Ne samo da ne vidimo kraja ovim razgovorima, nego istina je, da se je odustalo od raznih mogućih akcija samo da se ne ugrozi eventualni "pozitivni" rezultat tih razgovora.

Činjenica je da razvlačenje tih razgovora već ozbiljno štrpacira strpljivost i živce znatnog broja naših aktivista i krade vrijeme za ozbiljnije politične akcije.

Istotako moramo se i pitati, dali je opravdana ona, po sličnoj logici izdana, direktiva da se već pola godine, a posebno prije izborne kampanje odustane od znatnih akcija.

Moramo se ozbiljno pitati dali se takav stav neće tumačiti slabošćom i smiješnom poslušnošćom, kako to nameće ona ponekad ravno od političara upotrebljena argumentacija "da sada i tako niko neće dirnuti manjinski problem, jer nemaju lazno, i toliko drugih prioriteta" i t.d.

Nije baš ovakva argumentacija najdosljedniji dokaz za to kak malo sami vjerujemo u opravdanost i realizaciju naših prava i kako nekonzekventno ovu realizaciju tražimo?

Ali dobro, vidit ćemo dali naši zemaljski političari drugačije (=pošteno) mislu i dali će zaista honorirati ovu podložnost, "ozbiljnost", "serioznost" i t.d.

Ako polazimo od uvjerenja, da će se trenutna situacija, koja je karakterizirana neaktivnošću na svim područjima, po izbori samo prolongirati, onda je apsolutno nevažno kako će ispasti izbori.

Moram priznat da sam osvidochen (samo ne iz gore napomenutog razloga), da je svejedno za nas, dali ova ili ona partija pri zemaljskim odborima osvoji jedan mandat više ili manje, jer nema razloga zašto bi vjerovali da je jedna poštenija prema nam Hrvatima nego druga.

Što je daleko važnije od rezultata izbora je, da promjenimo ulogu i funkcije, stav i rad pojedinih organa i grupa koje su uključene u raspravu oko rješenja otvorenih manjinskih pitanja.

Da počnemo kod nas u Gradišću: iako imamo dovoljno dokaza da su pojedini članovi zemaljske vlade i sabora, u taboru obadviju partija, nama dosta priklonjeni (baš kako imamo i otvorenih protivnika u toj ekskluzivnoj ekipi!) moramo ipak konstatirati, da se vlada drži rezervirano, da ne velim da se plaši svake konkretne akcije kao vrag svete vode. Pri tom moramo i priznati da se takvim ponašanjem, kako smo već rekli, u ničem ne razlikuje od drugih, ali da se može, ali ne treba izgovori-

ti s argumentom, da je ipak u ovom ili onom pitanju odvisna od prethodne inicijative ili placeta savezne vlade kao nadmoćne upravne instancije.

Ipak mislim da se ne smimo zadovoljiti ovakvom ulogom naše zemaljske vlade. Prvič ona nosi određenu odgovornost i dužnost prema nama. A drugič, ju treba staviti u višu nadležnost i poziciju kao partnera za dijalog. Čini mi se naime, da smo kao hipnotizirani previše bili koncentrirani na akciju i reakciju savezne vlade, namjesto da smo stupili u ozbiljan, uporan i konstruktivan razgovor sa zemaljskom vladom.

Naša zemaljska vlada definitivno ima važne dužnosti, mogućnosti - a možda čak i volje - da riješi u okviru svojih kompetencija neka otvorena pitanja iz nadležnosti općina i zemlje. Jasno je da zemaljska vlada ne može kršiti savezne zakone, ali nitko joj ne priječi da u skladu sa postojećim zakonima pokrene inicijativu na rješavanje otvorenih pitanja u lašćoj kompetenciji.

Čini mi se zaista provincijalno i ekstremno neduhovito da zemaljska vlada ograniči svoju punomoć grad. Hrvatima na to da od vremena na vrijeme poseže u džep i izvadi sitnu, skromnu subvenciju.

Da bi omogućili našoj zemaljskoj vladi aktivniju ulogu, zahtijeva kao preduvjet, da otvorimo dijalog s naše strane, ali i da provjerimo pravi stav naše vlade prema nama. U ovoj vezi bilo bi na primjer zbilja zanimljivo procijeniti ulogu naše zemaljske vlade pri osnovanju i formuliranju trostranačkog pakta iz god. 1976.

Odsutnost potpisa gradišćanskih partijskih predstavnika oštro kontrastira sa potpisima zastupnika svih triju u koruškoj zemaljskoj vladi zastupanih partija. Što to znači? Znači li, da su gradišćanske partije samo klimnule glavom, ali da nisu htjele nositi odgovornost?

Ili znači da nisu ni ozbiljno bile pi-

tane? Ili znači da nisu ni najmanje bile zainteresirane? To bi sigurno bilo najgorje. Ali u ostalom i tropartijski pakt ne zabranjuje inicijativu individualnih zemaljskih vlada.

Činjenica je da stalno z gledanje na saveznu scenu lahko može kočiti mogućći napredak na lokalnoj, zemaljskoj sceni i da tak možemo promašiti dosta šansi.

Značaj ovakve preorijentacije leži i u tom, da će rezultat saveznih izbora za sve manjine Austrije, a tako i za nas, veoma lahko imati daleko ozbiljnije posljedice nego izbori u Gradišću. Jer u slučaju da dodje do tzv. male koalicije ili do zastupništva svih triju partija u saveznoj vladi, mora nam biti jasno, da će tropartijski pakt ostati na veke zacementiran, a s tim i sadašnja nepodnosljiva situacija neispunjenih manjinskih prava i otvorene diskriminacije.

Slobodnjačka stranka prema našoj ocjeni već zbog svojih jednostavnih političnih interesa u Koruškoj nikako ne bi pristala da se likvidira ovaj pakt ili da se uspostave bolji zakonski uvjeti za opstanak manjina u Austriji, dok u slučaju apsolutnog majoriteta socijalističke stranke ili u slučaju velike koalicije ovakva šansa barem teoretski postoji.

U ostalom, ako provjera stava naše zemaljske vlade i dijalog s njom čak dovođi do sasvim negativnih iskustva i spoznaja, onda smo ipak nešto naučili: onda barem znamo gde su i tko su, o čemu se više ne treba sanjariti i kakve druge pute treba zakoračiti.

Ali vratimo se još malo u Gradišće i o krenimo pažnju onim još - sudeći po rezultatu dosadašnjih razgovorov - uvijek ne rasčišćenim odnosima prezidijuma prema, kao i između ostalim hrvatskim društvima.

Tupo mi je stalno derati staru kozu, gaziti istim kolonijama i kultivirati antikvirane politične, a ponekad vjerojatno i lične antipatije. Smišno mi je vjerovati da bilo koje društvo mis-

li da je mudrost ovoga svita pojerballo i da je zato legitimirano da svičom u ruci druge pelja na jedini pravi put i da jim stalno pamet soli.

I bez toga da željim omalovažiti i negirati bitne razlike u stavu pojedinih društava: mislim da svim stoji do toga da dodje do konstruktivnog i usklađenog riješenja otvorenih manjinskih pitanja. Jednostavno si ne mogu predstaviti da bi jedan pripadnik socijalističke ili narodne stranke samo radi toga bio "bolji" ili svijestniji Hrvat.

Sudeći po diskusijama, koje se odvijaju u HAK-u je mladim Hrvatom pitanje pripadnosti ovoj ili onoj stranki (razumi se o kojima govorimo!) sekundarno i veže ih u prvom redu briga za opstanak našeg naroda.

I teško nam je razumjeti, zašto naša društva nisu u stanju, da na temelju međusobnog respektiranja uspostave slobodnu i demokratsku komunikaciju i suradnju. Preduvjet toga je pravoda međusobno priznanje, ravnopravnost i koncentracija na zajedničke interese namjesto na razlike, koje - i to smo već napomenuli - mnogoputa ležu izvan samog manjinskog pitanja.

Čemu to tako ističemo?

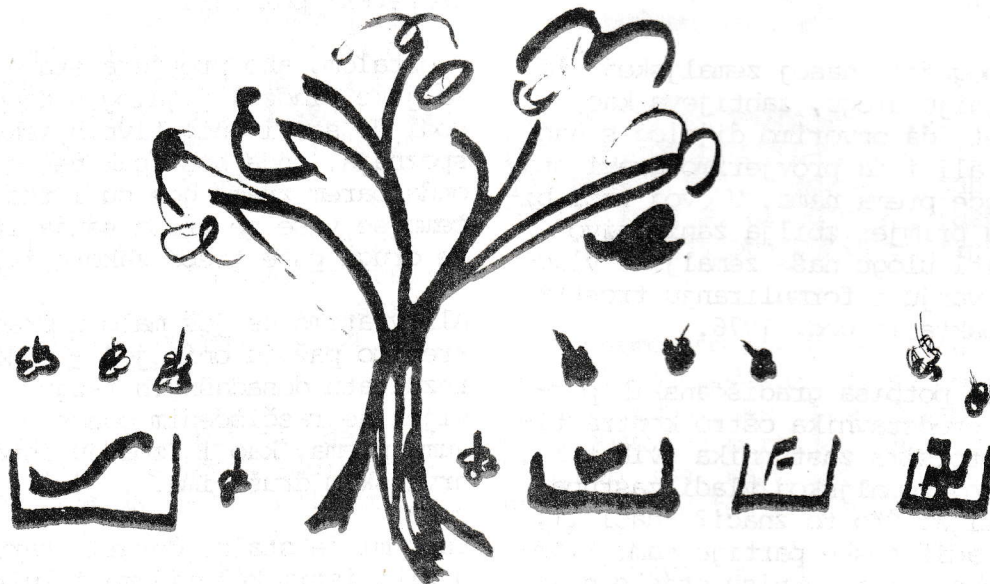
Rekli smo da je bezvezan rezultat zemaljskih izbora ako ne zadužimo zemaljsku vladu da u okviru svojih mogućnosti pokrene inicijativu za riješenje otvorenih pitanja hrvatske manjine u Gradišću.

Istotako smo uvjereni da je bezvezno prolongirati starom stazom, ukoliko se tiče odnosa između hrvatskim društvima; da nema smisla iskati pobjedu i kapitulaciju, nego tražiti zajedničku bazu.

Stalno poboljšavanje odnosa između Jugoslavije i Austrije, između Gradišća i Hrvatske koristno je za obadvije zemlje, i sigurno predstavlja dobar preduvjet za seriozno i trajno riješenje otvorenih manjinskih pitanja a s tim i za naš opstanak.

Ali - to nam mora biti sasvim jasno - ono istodobno namećuje manjinama posebnu, iako ne potpunu odgovornost za svoju sudbinu: naime odgovornost da manjina sama bude glavni pokretač i motor za ostvarenje svojih prava i obdržanje svog narodnog identiteta.

F. P.

LISTOPAD

problematika loše razvijene regije sridnjega gradišća

II. Dio

U prvom djelu o ekonomskoj situaciji u sridnjem Gradišću sam dokumentirao poneki bitni fakti da je gornjopuljanski kotar jedan od najjače ekonomsko zaustali kotari cijele republike Austrije.

Ovo se najočividnije pokaže po činjenici, da se brza promjena ekonomske strukture i dizanje financijskog standarda ljudi iz ove krajine samo tako omogućilo, da je mnogo ljudi iz regije otišlo ili je zaposlenja našlo u bliži ili dalji centri izvan kotara osobito u Beču.

Da je u ljetu 1951 od ukupno 25.481 zaposleni ljudi kotara još već od 60 posto djelalo u poljodjelstvu a u ljetu 1971 od ukupno 15.762 zaposleni 26 posto u poljodjelstvu pokaže, da se ekonomska struktura naglo preminjila, ali i da se ljudi ki već ne djelaju glavno u poljodjelstvu samo u jako malom broju moru zaposlit u kotaru.

Broj zaposleni ljudi u kotaru (=Arbeitsbevölkerung) je od ljeta 1961 do ljeta 1971 pao od 14.512 na 10.945. Broj ljudi ki je u poljodjelstvu djelao je pao u ovoj dekadi od 9.452 na 4.175, ali u industriji je samo slabo narasao od 1.859 na 2.166, u gradjevinstvu od 750 na 1524, a u tercijskom sektoru od 2.421 na 3.080.

Kad se ovi navođeni broji i visoki broji daleko putujućih djelačev, ke sam navodio u prvom djelu, vidu se mora pitati za uzroke ovog procesa. Zač je problematika premalo radnih mjest u kotaru tako akutna ima već razlogov, ki zajedno prouzrokuju ovu nedovoljnu situaciju.

Prvo moramo malo najzad pogledati i se pitati od kada je ova krajina počela uz uspored ekonomsko dinamičnim regijam Austrije zaustati.

Kad su se počele prve veće inicijative za industralizaciju u sridnjoj Evropi u drugom djelu devetnajstog stoljeća je jur bila krajina današnjega gornjopuljanskoga kotara jedna granična regija mađarskog djela monarhije, na ku se je uz uspored drugim dinamičnim krajinam malo gledalo.

Ondašnja prva industrijalna poduzeća na današnjem teritoriju Gradišća su se osnovala u blizini granice kad je bio nalog poreza za austrijske poduzetnike povoljan, ali nijedno poduzeće se nije osnovalo u onom času na tereni današnjeg gornjopuljanskog kotara.

Ova krajina je još bila djelom izolirana a djelom ekonomsko uže povezana s varoši Šopron i Kiseğ. Po prvom svitskom boju se isto ekonomska struktura nije preminjila, naša krajina je postala granična regija Austrije, ka nije imala i nije dobila dobre željezničke veze s drugom Austrijom.

Poznato je da je bilo nacrtov za jednu direktnu željezničku vezu Gornja Pulja - Novo Mjesto, ta projekt se ali nije realizirao. Po drugom svitskom boju se cijelo Gradišće, a više sridnje Gradišće, kroz novu geopolitičnu situaciju, zatvorenu granicu Mađarskoj, skoro prestale ekonomske kontakte s istočne strane izoliralo i nastalo granični kraj zapadno-evropskog ekonomskog prostora.

U zadnji tri dekada se je infrastruktura, prometna, tehnička i socialna, i u sridnjem Gradišću dosta poboljšala, ali i inicijativa za nova poduzeća, bar na kom sektoru, se nije mogla nikako dovoljno stimulirati.

Dosadašnja strategija za stimuliranje osnovanja novih poduzeća bazira na tom da se poduzećem ki se hoću u Gra-

dišću novoustanoviti popušća porez, nudi lakocjeno ili besplatno mjesto za gradnju ili da se nuda povoljni krediti.

Ova strategija za osnivanje novih poduzeća valja za sve periferne ali i za druge regije Austrije.

Za sridnje Gradišće je dosada uspjelo osnovati neka poduzeća. Ali broj novo osnovanih poduzeća je premali i previše se nudi djelo za nekvalificirane djelačice, u manjem broju djelače, i to djelo je čemerno plaćeno.

Vrlo negativan aspekt načina novoga osnivanja poduzeća je, da su ova poduzeća u času krize u velikom smjeru osjetljiva i da se ne more dugo držati, kako se to vidi najbolje kod tekstilni poduzeća, ka su se u glavnom osnovala do sedamdesetih ljet.

U isto vrime se mora ustanoviti da su u glavnom ove nove djelaonice samo filiale od poduzeća, a centrale i subcentrale sa bolje plaćenim organizatoričnim personalom su u daleki centri

Kad uprav sada i u budući ljeti i u Gradišću sve bolje naobraženi i školovani ljudi išću djelo se moraju nove inicijative za osnivanje novih poduzeća ovoj situaciji prilagoditi, ako se ne hoće da se s višom kvalifikacijom djelača broj putujućih djelača i odse-ljenja dizali budu.

Važna bi bila jedna analiza broja i kvalifikacije djelača, ki išću djelo ili su voljni radno mjesto ponovo imat u nekom selu a ne više u gradu.

Nadalje se mora inicijativa domaćih poduzetnika više probuditi kroz specialno i konstantno školovanje i tečaje na regionalnoj bazi.

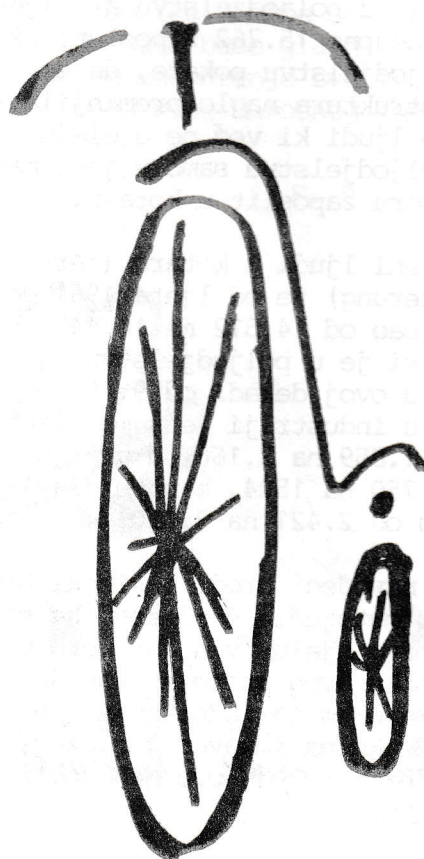
Pokidob su poteškoće novoosnivanja poduzeća u industriji ili predjelatnoj meštiji (verarbeitendes Gewerbe) u momentalnoj situaciji ne samo u periferi regija dosta velike, se mora u granični i dosta od poljodjelstva odvisni krajina gledati, da kroz specialno sijanje i sadjenje i kroz do-

bru poduzetničku naobrazbu seljaka poljodjelstva s manje poljem moru opstati.

I u turistiki, ako je ukupni potencijal u sridnjem Gradišću mali, postoji mogućnost kroz već selski inicijativov i intenzivnije skupno djelo međ seli, na primjer kroz duže i uređene pute za pješače ili za vožnju s dvokolcem i kroz uređene putokaze zadobiti novih turistov.

Samo ako se sve mogućnosti novoga zaposlenja u sridnjem Gradišću iskoristit će biti moguće, odseljivanje i broj daleko putujućih djelačev smanjiti.

Ignac Karall

riječ po riječ = RIJEČNIK

Ako danas postavimo pitanje koji smisao ima jedan rječnik dijalekta i to u trenutku kada se po nekima kulturno nebo toga naroda sve više zamračiva, mogli bismo odgovoriti ličnim zalaganjem, poticajem odgovornosti kao i općevrijednim kulturnim argumentima. Za razumijevanje čitave problematike ipak moramo predočiti cjelokupnu problematiku posljednjih sto i pedeset godina u kulturnopovijesnom razvitku gradišćanskih Hrvata.

Nekako iza baroka se postavilo pitanje modernizacije jezika i za gradišćansku kulturu. Sa strahom se moralo ustanoviti, dok je vrijeme baroka kreativno stvarajući davalo nove izraze, forme, oblike, nazive i u našem užem prostoru i tako nastala specijalna jezična forma, koju mi danas nazivamo gradišćanskohrvatski jezik, počinje slijedeća romantično nacionalna epoha u razvoju naroda zanemarivati posebnost pojedinih malih naroda.

Tuđe ruke su grabile za dušama našega naroda i ugrađivale taj novodobiveni materijal u svoju narodnost, kao da je on oduvijek bio žbuka za druge.

Tragika je ležala u tome da je jedan dio naroda pod tuđim kulturnim utjecajima počeo zanemarivati svoje i da se tako pokrenuo proces koji je razdvojio to malo narodno tijelo.

Jedna grupa želi ostati kod onoga što se do tada moglo izgraditi bez ulaganja daljnega truda za novo, da se pa krajem krajeva utopi u tuđoj narodnosti.

Druga grupa misli, prilagođivanjem, obnavljanjem progresivnim i regresivnim reformama očuvati životnu snagu i uzdignuti vrijednost baroknoga jezika gradišćanskih Hrvata. Danas znamo

da ta manjina ima bogatu književnost u svojem jeziku koji ali do danas nije točno normiran.

Iako moramo kazati, da se sa normiranjem počelo u više maha. Tako je Fabian Hauser 1858. sastavio jedan hrvatsko-njemački rječnik za učitelje "s obzirom na dijalekt Hrvata u Đurskoj biskupiji".

Ta rječnik ima za naše prilike ali jednu veliku pogrešku, on sadržava samo normirane hrvatske književne izraze a ne gradišćanskohrvatske. Hauser se naime oslanjao na Rudolf Fröhlich Veselićev "Rječnik ilirskog i njemačkog jezika", Beč 1853.

Danas svakako znamo da taj rječnik nije bitno djelovao niti preko škole, a još manje preko crkve na gradišćanske Hrvate.

Želja za jednim rječnikom gradišćanskohrvatskoga jezika je već prilično stara. To nam dokazuje i korespondencija prof. I. Horvata sa jezikoslovcem Ivšićem iz 1937. ili pokusi tzv. "Gradišćanske akademije" dra Jagšića.

Ti pokušaji su ostali bez uspjeha, dok HŠtD početkom 70-ih godina nije stavilo temelje na kojima se moglo pouzdano graditi. I tako se gradišćanska hrvatska društva, zemlja Gradišće i SR Hrvatska složili i sa svojom materijalnom i znanstvenom snagom ostvarili taj značajan projekt, koji je u deset godina uspješno završen djelom "Deutsch-burgenländischkroatisch-kroatisches Wörterbuch - Nimško-gradišćanskohrvatsko-hrvatski rječnik" od Nikola Benčić, Božidar Finka, Antun Šoljat.

Jože Vlašić i Štefan Zvonarić pod znanstvenim vodstvom profesora bečke slavistike dra Josipa Hamma, Eisen-

stadt - Zagreb 1982, na 637 strana. Rječnik je ujedno ušao i u besplatnu akciju školske knjige, što smatramo svakako vrlo pozitivnim za razvoj, podučavanje i obogaćivanje jezika.

Rječnik počinje 'predgovorom' u kojem se predstavljaju okolnosti uz koje se radilo na tom rječniku i kako je došlo do njega, zatim 'uvod' u kojem se govori o povijesnom i jezičnom razvitku, karakteristikama i okolnostima u kojima danas žive gradišćanski Hrvati. Nadovezuje 'uputi za štitelje, popis glasov i kratice' i najopširniji dio 'popis riči'.

Rječnik počinje sa njemačkom natuknicom iz čisto praktičnih razloga. Najveći dio našega naroda poznaje najbolje taj jezik. Njemačkoj natuknici slijedi gradišćanskohrvatski izraz ali ne svi izrazi koji se našli po našim selima. Primjenio se jedan određeni izbor u redoslijedu preporuke za upotrebu. Tako možemo kazati gradišćanskohrvatski stupac predstavlja dosta širokogrudno normiranje u namjeri preporučiti školi, novinama, javnim masovnim sredstvima normativnu riječ.

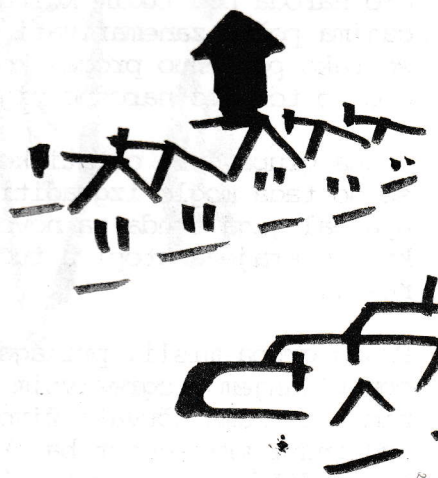
Treći stupac sadržava književnu riječ hrvatskoga jezika sa oznakom mjesta i dužine akcenta.

Zadnji dio rječnika sadržava imena naselja, toponime onih sela za koje su gradišćanski Hrvati stvorili svoje nazive, što nipošto ne znači da je ta lista potpuna. Uopće moramo kazati da rječnik nije obuhvatio cjelokupni fundus gradišćanskohrvatskoga jezika.

Rječnik je koncipiran u namjeri dati poticaj za jezično samoosvješćivanje, pokazati na jezične vrijednosti - koje smo skoro i zaboravili iz nemarnosti, neodgovornosti i nerazumijevanja prema jeziku i kulturi.

Značajno je istaknuti da drugi svezak rječnika (na kojem se već radi) ima širju gradišćanskohrvatsku koncepciju. On neće sadržavati samo normirane riječi gradišćanskih Hrvata već i sve varijante i fraze našega govora i pisanoga jezika. Zapravo će taj svezak pokazati bogatstvo gradišćanskohrvatskoga jezika, koji se smatra dijalektom hrvatskoga jezika ali ujedno i jednim malim samostalnim književnim jezikom.

dr. Nikola Benčić

utiski pred 'danom mladine'

Ako bi me još pred nekolikimi ljeti bio neki prosio, da priredim Dan Hrvatske Mladine u Novom Selu, na čistom sjeveru naše domovine Gradišća, zahvalio bi mu se za tu čast da me je izabrao ali odgovorio bi mu bio, da to držim za nemoguće, kad prvič neću najti sudjelovatelje a drugič za ovakovu priredbu nima interesa i zanimanja u našem selu i u našoj okolici.

Kod sam već napomenuo, rekao bi to ja pred nekolikimi ljeti. More biti da sam bio preveć obezhrabren ili moja generacija nije pokazala ta interes, ki se najde kod današnje novoselske mladine; za me sasvim nedečekano, iako sam bio uvijek povjeren, da će se kolo opet vratiti i da ćeđu novi dani i novu zoru roditi, ka će biti spasosnija nego je to bila zora u koj sam se ja narodio.

Presenečan sam bio, kad sam zagledao relativno ogroman broj mladih Novoselcev i Novoselkov ki su bili dobre volje da preuzmu velik dijel organizacije Dana Mladine i ki su bili bojazljivo uvjereni da će im se sve ugodati.

Čudio sam se tolikoj hrvatskoj krvi i tolikomu angažmanu za jednu kod nas (kod mi se je činilo) jur izgubljenju stvar, naime hrvatstvo. Do neke mjere me je bilo ipak sram, da ja tolić nisam bio u stanju da ljude zagrijem za jednu stvar, kod su to neki mladi ovo ljeto dokazali.

Prvi problem, ako se u našem selu nešto priredi je, da se mora gledati na to, da zvana seoskih posjetiocev ljudi moraju dojtii od juga gori, kad zvana Bijeloga Sela, ko je dosta slabo, niti istočno, sjeverno ili zapadno od Novoga Sela se ne nalazi već hrvatskih sel.

S tim se jur od početka mora kalkilirati s manjim brojem ljudi i stim većim deficitom. Iako pinezi pri ovako-

vih priredba stoju stoprv na drugom mjestu, ipak je potribno, da se kako-tako ekonomski misli i računa. Ali zaufani u svist Novoselcev, mladini ovo nije bila briga, počelo se je jur misece prije s djelom; s pomoću krčmara, nekih dobročiniteljev i dobrovoljnoga broja mladine i ki se još za takovu držu.

Čim bliže je došao ov veliki dan (zapravo su to bili dva dani) tim već se je čulo djelat batacom i čavlami, metlami i lopatami, skoro svaki dan su se neki "glumci" u jednom tihom kutu sastajali da vježbaju svoj kusić, s kim su hteli nastupiti pri prvom naticanju hrvatskoga kabareta kod koga su se mogle dobiti visoke nagrade.

Vruće je bilo, sunce je peklo i pot je curio doli po čelu i hrbtu mladih divovjak i junakov dokle je bilo sve gotovo. "Kad bi nek bilo i na sam dan mladine tako lipo", mogao si je već ki misliti.

Peter Tyran

HAK i mladina

Kao i svako ljeto, Hrvatski Akademski Klub inicirao i dijelomično organizirao je "Dan Hrvatske Mladine". Pokidob se ova manifestacija hrvatske mladine još nije nikada priredila na čistom sjeveru Gradišća, se je u odboru HAK-a odlučilo, da će ovo ljeto Novo Selo dobiti tu čast, da se onde priređu jur u cijelom Gradišću poznati hrvatski dani mladine.

Sigurno je bio jedan dodatni uzrok ovoj odluki HAK-a, da Novo Selo trenutno ima intaktno organiziranu i svisnu mladinu, ka je s Štefanom Roth zastupana i u odboru HAK-a. Pomoću skušenja hakovcev i angažmana mladih Novoselcev se je koncem junija ugodao impresivni dokaz složnosti i svisti hrvatske mladine u ovoj krajini na rubu hrvatstva u Gradišću.

Posebno za ovu priredbu se je jedna hala pripremila, da bi se onde mogao odigrati cijeli program, od zabave i kulturnoga programa do svećane Svete Maše.

Ča se naliže zabavu, ko su naši hrvatski sastavi vrhunski program pokazali, od Pax-ov, Slik i Frash-ov do koncerta Brujov. Kao gosti Jugoslavije je grupa "Prva ljubav" osebujno oduševila 'mladju mladinu'.

Folkloristi isto tako nisu pre kratko došli. Mlade grupe iz Čajte i Stinjački su pokazali, kako daleko je folklorni naraštaj jur razvit. Jasno da su ovi dani stali pod geslom zabave, ipak se je u Novom Selu po prvi put pokazala i seriozna, na drugom sloju stojeća zabava, nemer uglazbena bajka "Petar i Vuk", teatar s lutkama, inicijativa Čembske kulturne zajednice.

Vrhunac sigurno je bio prvi hrvatski kabaret u okviru dana mladine, isto tako i naticanje kabareta, kade su grupe iz Velikoga Borištofa, iz Stinjakov i iz Novoga Sela pokazale, da hrvatska inteligencija ima otu potribnu ironiju i neobhodljivi humor da se nje pripadnici sami prik sebe znaju i smijati, ča je najbolji dokaz, da imaju dobru i zdravu samosvist i samouvjerenje.

Dobili su ovo visokonagrađjeno naticanje Velikoborištofci s jednom vizijom o mogućem izgledanju hrvatske TV emisije. Drugu nagradu dobili su Novoselci satikom o projdujućoj vlasti nekih organizacijev u hrvatski seli. Tretu nagradu je opet dobila "kuga - Borištof".

Da se mladi Hrvati nisu samo zabavljali nego da su pokazali i diboku povezanost kršćanstvom dokazalo se je pri slavljenju svećane Svete Maše u velikoj hali. Ova Sv. Maša se je za Novoselce slavila na jedan za nje sasvim novi i neobičan način. Skoro cijelo selo se je spravilo u lipo uređjenu halu, da skupa sa svećenikom mag.-om Brankom Kornfeind uz pratnju Pax-ov proslavu Božju službu. Kod se je kazalo, oduševljeni su bili mladi

ā još već stari vjerniki od ovakovoga načina Sv. Maše.

Ča je organizatore sigurno najveć pre-senetilo je bila činjenica, da je došlo toliko posjetiocev i zainteresiranih ovoga dana mladine da su jedva imali mjesta u hali. Sv. Petar je isto mnogo dodao, još i preveć, toliko i naglo je godinalo, zaista kod iz kabli, da si je već ki morao zasukati nogaljice.

HAK, kao glavni organizator i pokrovitelj "Dana Mladine" se u ovom smislu najprvo zahvali premarljivoj mladini Novoga Sela na uspješnoj manifestaciji i zabiti se nesmi na hvalnovridno djelo krčme Ambruš, ka je dosta angažirano sudjelovala na organizaciji i na tijelovnom dobru gostov iz cijeloga Gradišća.

Rado se i zahvalimo za potpor od strani velike općine Raušer-Novo Selo, Raike blagajne Novo Selo i poduzeća R. Wolfsberger, ko je bezplatno postavilo drivenu pozornicu. Na zadnje još svim tim najsrdačnija hvala ki su idealizmom podupirali ovu akciju Hrvatskoga Akademskoga Kluba.

za odbor K. N.

NEDOČEKANE POSL JEDICE "DANA MLADINE"

Kad se je u HAK-u rodila ideja da se spiše jedno naticanje kabareta mislilo se je na to, da se prvi tri pri naticanju nagradu s pinezi, naime oni tri, ki su ov kabaret osebujno za naticanje u Novom Selu kreirali. Nije se onu dob jur moglo znati, da će uz jur napomenutu kabaretsku predstavu novoselske mladine još jedan Novoselac naticati u ovom žanru kabareta ili satire.

Samo da on nije naticao pri oficijelnom naticanju, nego da je iz razumljivih uzrokov u dojdjučih izdanj Crikvenoga Glasnika objavio i publicirao svoj kabaret, još i dalje je išao, jer on je ovim kusićem, ovom satikom jur i već puti nastupio u selskoj crikvi, na prodikaonici.

Ov teatraljni kusić je imao takov glasovit odziv, da je to za većkoga bio dodatni uzrok da poišće novoselsku crikvu.

Inscenacija je vrlo dramatična, ali samo na prvi hipac. Pri dubljem pogledu u problematiku ov kusić razvija se kao zvanaredna satira pojedinca o samom sebi. Mislím da triba biti dosta hrabren da se jedan autor tako apstrahira (u nekom smislu odalji) od samoga sebe, da tako satirično i šaljivo more sebe opisati, ali ki bi to mogao bolje nego on sam.

Bitno je, da se malo opiše i razjasni sadržaj... Glavna tematika je laž i kako se suprotstaviti laži. Tematika je tako dobro izdjelana da se na početku misli da se je iz laži rodila čemerna ili zla volja, ali kako to autor skoro zvanaredno zna crtati, na koncu se vidi, da je čemerna volja laž rodila.

Ova laž se ali tolikokrat povida i ponavlja, da on, ki ju povida već nezna razlikovati med istinom i lažom, tako da mu koncem konca laž postane istinom. Kod sam rekao, ovo je glavna tematika ka takorekuć nosi ovu satiru.

Vridni su i detalji, ukras, da se napomenu. U ovom kusiću, ki je insceniran samo za jednu osobu, gospodine P. (kao prodikač ili peljač) se najednoć čuti na najgorje zbantovan zbog jedne od njega konstruirane situacije, on je tako zbantovan, da bojkotira cijelu svoju okolicu i ju napada na jedan penetrantan i nekvalificiran način, ki bi se samo dostojao jednomu grizljivcu, jednomu bokseru, ki samo tuče pod pas, pod lačnjak i se tim odmah diskvalificira.

Na svaki način on pronajde laž, da more svoju situaciju, svoj stav držati i da pred drugimi bude imao pravo. Za ovo su mu sva sredstva prava i najveće bedavosti i najoštriji otrovi mu služu da ojača svoj stav. On ali ipak vidi, da postaje sve već i već nevjerovatniji.

S tim se ali sve već i već zagriže i namjesto da bi se poškuljio kao u otvorenu školjku, on se ponaša kao grič, ki zna da je seljaku zrna ukrao, ali namjesto da sam sebi priznaje da je krao i da pobigne u njegovu školju i se onde ufa da će seljak jur zabiti, on se zagriže u škornje seljaka pak ga kani ugrist i ga zato kaštigati kad se on usudi da si svoje brani. Konac ove neiste borbe si morete predstaviti.

Dobro, lučimo se opet od ove metafore, od ovoga kipa.

U drugom činu satire ov zbantovnjak zdigne svoj glas protiv svakoga i sve-mu, a najveć ušpota, napadja i denuncira jednoga od njegovih subratov ki mu očividno sidi kao trn u oku. A čim već si ga hoće van potegnuti, tim dalje si ga riva nutar.

Od boli jur tako više, da mu prodikao-nica nije već dost i on počne zloupotribljavati glasilo svojega zvanja, u kom ima još dosta upliva i respekta, da mu se u njem objavi sve ča on hoće i ča je još zlamenitije, svaka laž. Dojde do takovih ekscesov, da se sam da hvaliti do neba od velikih hrvatskih ličnosti.

Utisak se već ne more izbrisati, da ov glasnik već samo služi njegovomu nakanjenju, njegovoj namjeri i da uopće već ne služi svojoj namjernoj funkciji, naime vjernike očvrstiti u vjeri. Stav njegovoga predpostavnika je sumljiv do nepregledajuć, ili da obadva "pakljadu" ili da on od bedavosti ovoga drugoga ništa nezna; ovo se u okviru ovoga kusića nije izdjelalo.

Kulminira sve u činjenici, da naša osoba razjada cijelu svoju okolicu i da ga od dičarije do starcev i babov svaki osmihava i sužalovanjem na njega gleda.

Ovo je na svaki način najinteresantni proizvod jednoga autora na našem narječju, na jeziku gradišćanskih Hrvatov posle I. H.-a. Ne samo da je ova satira zvanaredna u smislu sadržaja, ona je i prekoraknula jezične barijere kad

je autor na doslobodjen način dobroga pisca spronašao i konstruirao nove riči.

U kratkoročno sazvanoj sjednici je odbor HAK-a odlučio da se posteriori ov kabaret novoselskoga autora nagradi prvom nagradom naticanja "Dana Mladine 82". Pokidob su pinezi jur potrošeni, mu ponudimo časnu diplomu hakovskoga naticanja i ga pozivamo u naše klubske dvorane da ovde pred znanstvenom publikom predstavi svoj kusić. Svom našom snagom ćemo se truditi, da urednike ORF-a tako uplivisamo da bi ov kusić mogao i nastupiti u našoj emisiji, na priliku u "kulturnom tajednu".

f.f.

— SLIKE — portret

Koristeći jednogodišnji jubilej gradišćansko-hrvatske pop-grupe "Slike" vodili amo kratak razgovor sa govoračom ovog sastava, učiteljem Rudiom Berlaković iz Velikog Borištofa o sadašnjem položaju, kratkoj povijesti i - nadamo se - dugotrajnoj budućnosti ove grupe, kao i o aktualnim crtama sadašnje lokalne pop-kulture.

Kad je pred slabo godinu dana u sridnjem Gradišću osnovana nova hrvatska pop-grupa zabavnog karaktera "Slike", sa ovom novo formiranom grupom bila su povezana očekivanja širokog razmjera.

Očekivanja i komentari izražavali su barem djelomično stav hrvatske mladine ovog kraja prema statusu i, može se reći, budućnosti lokalne hrvatske pop scene, prema njezinom djelovanju na hrvatsku mladinu i prema njezinoj ulozi u cijelokupnoj kulturnoj aktivnosti naše mladine.

Neki su smatrali ovu grupu apsolutno suvišnom i nepotrebnom i prorokovali brzu propast, a drugi su ju smatrali neophodnim impulsom za oživljavanje susreta i zabave.

Danas, kad vozimo kroz sridnje Gradišće, stalno možemo naletiti na aktualne plakate-pozivnice za razne lokalne priredbe u našim selima, na kojima nastupa grupa Slike; ali ipak lahko se dobije dojam da se ova grupa još nije potpuno afirmirala i da je ona još uvijek takorečeno "Benjamin" u društvu Bruja i Paxa. Ali kako i nebi bila, ako si samo malo predočimo činjenicu da ona postoji tek veoma kratko, dok su ove dvije grupe već dobro poznate i etablirane?

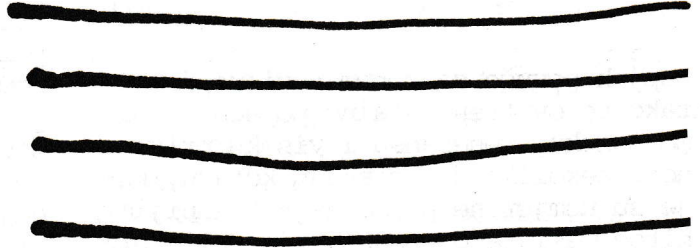
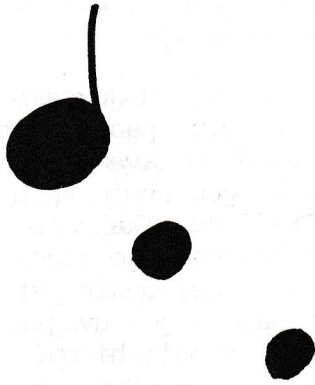
"Kad smo grupu osnovali cilj nam je bio da jednostavno pružimo dobru zabavnu muziku, da zadovoljimo našu hrvatsku publiku i da još jače populariziramo hrvatsku zabavnu muziku kod mladine u našim selima. Ovo nam je bilo glavno, jer baš u ono vrijeme Bruji su zakrenuli još odlučnije u sjmer samokomponiranih, kritičnih i društvenopolitičnih šansona i pjesama i izgledalo je tako, da će oni preić naše

lokalne granice kao i granice Gradišća, a Paxi su nastojali da u svoj repertoar uzme i sve više aktualnih internacionalnih pjesama i time da bi apelirali na širju publiku, tako da smo mi mislili da treba počvrstiti poziciju tradicionalne hrvatske zabavne muzike baš u našem kraju."

Ovaj cilj, izgleda bio je dosta atraktivan i realan. Jer članovi grupe "Slike" nisu početnici, nego su istupili iz triju grupa da bi se snašli u ovoj novoosnovanoj grupi.

Palatin Hans napustio je grupu "Frash" koja se s time i raspala, Ivica Gruber došao je iz grupe "Društveni Trio" a Rudi Berlaković istupio je iz grupe "Bruji". Jedino Joško Weidinger, danas na bubnjevima, nije prethodno svirao u nekoj drugoj grupi.

Dosta heterogene geografsko porijeklo članova grupe isto podržava privučnost gore napomenutog cilja. Dva člana grupe su iz Frakanave, po jedan iz Malog i Velikog Borištova.

Danas, poslije godinu dana, ciljevi grupe su nepromjenjeni, iako nisu dovoljno postignuti, kao ni ambicije grupe nisu ispunjene. "Mi smo još uvijek premalo poznati ako to usporedimo s drugim grupama. Bruji i Paxi, pošto su već godine dugo prezentni na terenu, usvojili su neki bonus kod publike, imaju jezgro lojalne publike, što mi još nemamo. Isto valja i za repertoar i muzičnu kvalitetu. Naš repertoar još nije dovoljno konsolidiran, stalno ga korigiramo i nadopunjavamo a i naše sviranje još nije potpuno na onam nivou što bi ga htjeli postignuti.

Iako smo mi skoro svi igrali već u nekim drugim grupama još nismo postignuli zaželjenu harmoniju ili svoj poseban profil, sound. Treba nam još vježbanja i zajednog rada" analizira Rudi status grupe.

"Zapravo i nije bilo dobro da smo tako brzo producirali onu našu kasetu ("U jeseni", napomena urednika). Kad smo se počeli baviti tom idejom pred-

vidjali smo da jednu čitavu godinu dana radimo na aranžmanima, instrumentiranju i komponiranju, tako da je ona trebala izlaziti tek krajem ove godine, a konačno ispalo je tako, da smo pod pritiskom vremena morali producirati kasetu već u fruaru i to u toku tri tjedna, bez dovoljnog vježbanja i pripravljanja. Kasetu i tako nije loša, osobito u pogledu na otakve okolnosti produkcije, ali sigurno je razočarala mnoga očekivanja, a s tim vrlo rano bacila i neku nepovoljnu sjenu na našu grupu." zakluči on.

Činjenica da je grupa "Slike" izostala za planom i da se još nije probila u predviđenu poziciju ali treba tumačiti i iz drugih, objektivnih aspekata

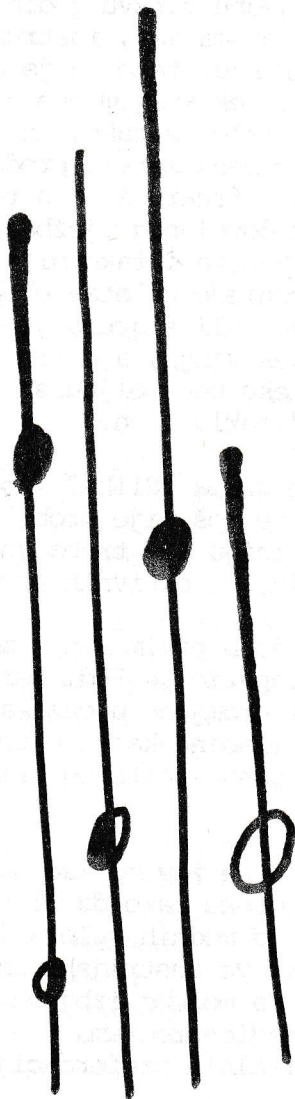
Iz svoje pozicije u prvim linijama zabovnog fronta zapazio je Rudi Berlaković neke krupne promjene u muzikalnim preferencijama mladine kao i u konzumaciji zabavne ponude čitavog sridnjeg Gradišća.

"Mi u ovom kraju ne živimo kao na nekom izoliranom otoku tako da bi se mogli odvojiti od modnih valova i općih trendova čitave austrijske zabavne muzike, ili da možemo izbjeći uplivu popularnog radio-programa Ő 3 u formiranju muzikalnih preferencija.

U toku poslednje godine snažno su se afirmirali tzv. austro-pop i neke zapadnonjemačke grupe u domaćim hit-listama. Uspješno se je kreirala jedna posebna nova vrsta zabavne muzike na njemačkom jeziku, koja si je usvojila ravnopravno mjesto sa svijetskim hitovima na programima naše radio stanice.

Uspjeh povuče za sobom novi uspjeh i tako se ovaj trend stalno pojača. Vidi-mo i neku renesansu i visoku privlačnost nekoliko diskoteka u kotaru, koje su usmjerene prema najaktualnijim hitovima i tako pomnožavaju upliv postojećih trendova zabavne muzike.

Kolikogod se u hrvatskim emisijama radio Gradišća svira hrvatska zabavna muzika, to je samo kapljica prema moru njemačkih, engleskih, francuskih i

italijanskih šlagera na ostalim programima našeg radija. Vjerujte mi, čuti možete hitova iz svih ovih zemalja na običnim programima, ali nećete čuti hitove iz Jugoslavije.

A na drugu stran, i u Jugoslaviji u poslednje godine ne padaju hitovi kao zrele kruške. Jugoslavenski rock na primjer koliko god uspješan u samoj zemlji, u Gradišću nikako ne može stići istu popularnost kao jugoslavenska zabavna muzika posljednjih pet do deset godina. Kod nas su još uvijek daleko najpopularniji prošli hitovi Dubrovačkih Trubadura, grupe Pro Arte i t. d.

S tim hoću reći slijedeće: možda je i atraktivnost našeg repertoara, koji se sastoji iz isključivo hrvatske zabavne muzike, malo pala (u relaciji sa prošlim godinama) u posljednje vrijeme.

Jer naša mladina ne može se otkloniti stalnom zasipavanju austropopom itd., i jasno da uživa najnovije hitove, a na drugu stran nema toliko hitova iz Jugoslavije, koji bi mogli postati istotakvi hitovi i u Gradišću, da bi mi i druge naše hrvatske grupe isto tako brzo i neprestano mogli izgradjivati naš hrvatski repertoar.

I teško će nam biti tak dugo dok postojeći val zabavne muzike na njemačkom jeziku ostane ovako vitalan kao je to u trenutku."

Jedan drugi objektivni hendikep za hrvatske pop sastave središnjeg Gradišća, ada ne samo za "Slike", nego i za ostale grupe, je da na prilično malom geografskom prostoru nastupa gotovo četiri hrvatskih grupa. Gotovo na dnevnom redu je, da na isti večer nastupaju istovremeno dvi ili tri grupe, pravoda u različnim selima.

"Naša pretpostavka, da će se Bruji probiti preko granica Gradišća, a Paxi barem i u ostale krajeve Gradišća nije se još, ili barem ne dovoljno ostvarila, tako da više manje svi gazimo u istim selima" objašnjavaju članovi grupe. Posljedica toga je jedna neizbježiva, "prirodna" konkurencija, koja ali nije mogla pomutiti odnose između pojedinih grupa.

"Ali si pomožemo gde je potrebno i moguće" komentira Rudi situaciju.

Ozbiljnija i oštrija posljedica ovih istovremenih nastupa hrvatskih pop sastava je, da se mladina tako razdijeli na nekoliko lokacija, da nijedna priredba nije tako dobro posjećena da bi dovoljno motivirala samu grupu a kamo li zadovoljila financijske proračune organizatora.

A poznata je i činjenica, da tek gužva može zadovoljiti radoznalost, težnju za kontaktom i slične psihične ili tjelovne želje nekih posjetioaca.

Dobro, ali kako uspješno savladati barem kratkoročne probleme, uzeći u obzir da ove objektivne eksterne okolnosti neće tak brzo krenuti na bolje?

"Ne bi to bilo tak teško, da se samo pojača solidarnost nas gradišćanskih Hrvata." argumentiraju "Slike". Problem koji izlazi iz činjenice da u sridnjem Gradišću ima previše sastava na premalom geografskom području mogao bi se lahko riješiti da razne organizacije u hrvatskim selima na sjeveru i jugu za svoje priredbe malo svijestnije izabere muzične sastave.

Pri tom se ne misli samo na naša klasična društva i njezine priredbe kao Hrvatski Bal, Dan Hrvatske Mladine i t.d., gde se naši pop-sastavi više-manje ionako forsiraju, nego na ogromni broj Ćasnih, sportskih i sličnih društava u našim selima.

Kompetitivnost naših pop-sastava ne leži samo u kvaliteti odličnom, popularnom repertoaru, nego sigurno i u cijeni/honoraru. Pre malo poznato je, da neke zabavne grupe iz Štajerskoga istotako kao i neki gradišćanski sastavi na sjeveru traže daleko višu plaću za jedan nastup nego naše grupe, a ipak zbog neinformiranosti organizatora dobije angažmane.

Dok bi ada svijestan i proširen plasman naših sastava pri raznim zabavnim priredba-

ma u svim hrvatskim selima sigurno olakšao život našim grupama u korist publike i organizatora i uz put stimulirao popularnost naše zabavne muzike, grupa "Slike" misli, da bi dodatno bilo važno da se stimulira produktivnost samih grupa.

Kao mogući korak u ovaj smjer Rudi Berlaković predlaže, da HAK jedanput godišnje organizira jedan festival ili naticanje zabavne gradišćansko - hrvatske muzike, na kome bi mogli nastupati solisti i grupe sa isključivo samokomponiranim pjesmama.

Natrag, k položaju i planovima s svoje grupe kaže "Mi ćemo nastaviti naš bivši put raditi na kvaliteti naše muzike i proširiti naš repertoar.

Za kraću budućnost imamo dovoljno dogovorenih angažmana, što ali ne znači da nebi svirali više. Gledamo malo dalje, pokušit ćemo producirati jednu zbilje kvalitetnu kasetu sa provjerenim zabavnim i narodnim pjesmama u novom lašćem aranžmanu" E dobro će nam doći.

F. P.

Čežnja u noći

"Ja ću vas ubiti, pekljarsko pokole-
nje! Ovde nij⁷ nijedan Winter. Winter
sam samo ja. A svi drugi su vrazi!"
ovako je kričao otac Pave Winter svo-
joj obitelji. Kćer Marija je zis ne-
moćnim jadom poslušala vikanje nje
oca. "Denas barem ne razbija obloke i
tuče brata", mislila si je kad je
prošla iz stana. Išla je zamišljeno
po ulica i ođaljila se sve dalje od
doma, dokle nije došla do loze kade
se je osebužno rado šetala, jer je
mogla onde dobro premišljavati.

Bila je ona 23 leta stara, imala je
smeđe (braun) vlasi, zelene oči, do-
bru figuru,^u školi se je bila prilič-
no dobro učila. Družice su joj se sve
po redu pouđavale. Ostala joj je samo
jedna.

Potpuno si je bila svisna toga da lju-
di spitkuju: "No, ča si oš nijednoga
neće?" Međutim, Marija se je vrlo do-
bro ćutila i bez hištva. S velikim
veseljem je studirala slavistiku i
rado je proučavala ljude. Opazila je
već puta stvari, ke morebit niko dru-
gi nije ni gledao. Gledala je na zlo
i dobro ljudi, a osebužno zanimalo ju
je zlo. Kako i kada se ono rodi? Ča
goni one ljude ki namjerno ćinu zlo?
A ako ki hoće dobro i ćini tako a dru-
gi to interpretira kao zlo?

Pomislila ja na jednu divojku iz nje
sela, ka se je udala za jednoga muža,
ki joj je mogao osegurat jedan mate-
rialno vrlo ugodan žitak. Na svaki
naćin joj je to on obećao i oćividno
je bio i u stanju to i ostvariti.
Skoro svi ljudi su joj napravu dava-
li. Neg ča oni nisu znali je bilo, da
ona svoga muža upoće ne ljubi. Vidilo
joj se je nekoliko mladih dićakov
(najveć volila je ali uvijek neg jed-
noga) i je jur naprijed znala da će
sigurno prevariti svojega muža.

Kad je Marija iz loze opet krenula u
selo pomislila je najednoć na rići
nje družice Vere, one, ka isto još ni-
je bila uđata: "Ja se još uvijek ufam
koga upoznat, skim ću bit srićna. A
zać se ufam? Kad kanim bit srićna!"

Tada je stigla u selo. Jur se je mra-
ćilo. Sviće su samo slabo osvitljiva-
le ulice. Iz daleka vidi da se pri-
bližavaju po drugoj strani ceste tri
osobe. Dvi velike i jedna mala. "Da-
kle zna to bit jedna obitelj", mis-
lila je ona. Jur je kanila pozdravit
"Dobr večr!" Ali pak se je na hipac
predomislila.

Ako su one tri osobe Nimci? Nije je
mogla prepoznati, mar kako naporno
je gledala. Bilo je u selu jur dosta
Nimcov. Oni bi se uvredili, ako su
Nimci. Selske ljude, za ke je znala
da znaju hrvatski, je Marija uvijek
pozdravljala po hrvatsku. Ali jako
ćuda ljudi u selu, mladi kot i stari,
pozdravljali su po nimšku.

Tako se dakle ništ ne more stat ako
pozdravim po nimšku. Nijedan neće bi-
ti uvređen. "Gujn omnd", veli ona i
ljuto ide mimo nji. Strašno ju je
bilo sram, kad je te rići sprogovori-
la, još prije nego je obitelj konać-
no prepoznala. Bili su Hrvati. Samo
s kćerom su govorili po nimšku.

Kad je Marija došla njevomu stanu,
posluškivala je, jeli ćuje još larme.
Sve je bilo tiho. Dakle se je otac
pomirio. Naredno jur svi spu. Tako se
je i ona povalila u svoju stelju i
vrijeda zaspala.

Marija je sanjala:

Išla je po škuri ulica jednoga maloga
građa. Nije zapravo znala kamo ide.
Ali pašćila se je, a u glavi joj je
bilo kot da je pijana. Stalno je ću-
tila ča, ča joj nije dalo mira; ali
kad bi ju neko bio pitao ča je to, ča
ćuti, nebi mu mogla reć. Ona je samo
znala da ta ćut sve veća nastaje i da
će se navrijedi ča stat.

Najednoć postane pred jednom velikom
gostionicom. Bila je jako razsvitlje-

na a iz znutra se je čula dosta velika larva i muzika. Odlučila se je odmah da ide nutar.

Ali prije još mehanično pogleda gori i dolje po ulici, jeli neko ide i zagleda jednoga mladića, ki stoji u poluškurini i ju gleda. Njega oči su uprti u nje. Marija se naglo obrne i stupi u gostionicu.

Bilo je onde mnogo ljudi. Stalno su hodili simo tamo, međ stoli, od podijuma za tancanje na bar a od bara opet tancat i t.d. Nijedan joj nije ništa rekao. Ona nijednoga nije poznala. Ljudi se uopće nisu zanju zeli. Samo nekoliko muži su gledali na nje figuru, kad je išla mimo.

Međ stoli se je rivala kroz ljude i kot kroz čudo našla je još jedan mali slobodni stol. Kad se je sjela i naručila piće, gledala je ljude i zal.

Skoro svi su bili jako lipo obličeni, a dame su bile nakinčene s đunđami i na prsti su im se svitili diamanti. Stoprv sada je Marija upamet zela, da je bila obličena u jednu običnu ha-

ljinu, ka joj je ali vrlo dobro stala. Malo se je sramovala.

Ljudi su se odlično zabavljali, tako se je Mariji barem činilo. Svagdir samo smijuća lica. Pri tancu su mlade divojke zaljubljeno gledale svoje partnere a starije dame, su se ponekad kot nore smijale.

Marija si je najednoč bila toga svisna, da nje oči moraju izgledati strašno tužni i se je silno ufala da ju niki ne gleda. Znala je da je neobično, da jedna divojka sama sidi, ali hotila je biti sama. Pila je polako svoje piće i čitala jelovnik bez da je znala ča čini.

Misli su joj se gibale oko toga, ča je tako jako čutila, a nije si mogla nastati potpuno svisna, ča zapravo je to.

Kad digne oči od harte vidi onoga mladoga junaka siditi kod jednoga stola nedaleko od nje. Nije bio sam na stoli (sigurno nije dostao već drugdir mjesta) ali je stalno gledao u nju. Bilo joj je neugodno, nastala je malo nesigurna, ali nije si hotila

nista dat upamet zet.

"On sigurno misli, da ja kanim da dojde k meni, da nebudem sama. Kako nima pravo i kako ja to mrzim", mislila je Marija.

U ta hipac se mladenac, ki zaista nije čemerno izgledao, stane i Marija je jur iz kuta svoji očiju vidila, da se približuje nje stolu. "Smim pitat mladu gospođicu, jeli kani tancat?" reče on i ju gleda s čisto ozbiljnim obrazom.

Mariji skoro postane srce. "Ne hvala, ja sada nimam volju za tancat." I onda još doda: "Morebit malo kašnje." Mladić se malo nasmije "Ali sigurno? Ja neću nato zabit i ću sigurno opet dojt." "Sigurno", obeća Marija i on se opet odalji. "Dobro da nisam išla s njim tancat. Neka si ne znamda misli ...." Ali čega ko zapravo nije znala.

Navrijedi niji mogla zdurati mirnoga

sidenja. Stane se kot da ide na WC, ali namjesto toga vidila je na bar-i jedno slobodno mjesto i se postavi tamo i naruči pilo.

Bila je nanutri bez svakoga uzroka tako nervozna, da je staklo drhtalo u nje ruki. "Ufam se da to nijedan nij' vidio kad sam se napila", misli pri sebi.

Zamišljeno je stala na bar-u bez toga da je znala koliko časa je prošlo. Najednoč čuje jedan glas i prestrašeno digne svoje tužne oči. On isti mladenac stoji u zanju i joj se ljubezno smije. "Ja se ufam da Vam ne smeta ako se postavim ovde uz Vas." "Zač bi mi smetalo?" pita ona. Reče mladić: "Ja sam Vas prije gledao onde pri stoli. Bud ste Vi nes rični?!"

nastavak slijedi

Doroteja Lipković

Hrvati u Beču idu u
hrv. kavanu u Beču

cafe **GLORIA**

VI. JOSEF ART

WIEN 6. otto BAUERg. 26

tel. 57 42 04

Pokus

Kulturni, kulturno-politički
i društveno-politički časopis
Gradišćanskih Hrvatov

HANNA STURM

Die Lebensgeschichte einer Arbeiterin
Vom Burgenland nach Ravensbrück

Verlag für Gesellschaftskritik

O autorici:

Hanna Sturm rodila se je 1891. leta u Klimpuhu, Gradišće, u tadašnjoj Zapadnoj Ugrskoj. Nje starji su bili iz Velikoga Borištoga i Fileža. Kot dite živila je u velikom siromaštvu, tako da je morala početo od svojega 8. leta djelati kod seljakov, na marofi i u fabriki.

S 14. leti vodila je svoj prvi štrajk i izgubila svoje radno mjesto. Kasnije se je preselila u Beč kade je došla u vez s djelačkim gibanjem. U jednoj politički svisnoj češkoj obitelji u Beču se je u starosti od 18. let naučila pisat i čitat. 1908. leta postala je član sindikata a 1910. leta član socialdemokratske partije.

1912. leta rodila se je nje kćer Reza za ku se je morala sama skrbit. Zbog svojega političkoga djela izgubila je svoje radno mjesto i konačno se je zaposlila u vojnoj industriji u Blumau/Dolnja Austrija. 1915. leta rodila se je nje kćer Relli. Zbog sabotaža je Hanna Sturm 1917. leta uhapšena i po nekoliko miseci u uzi otpušćena je u Januaru 1918. leta.

Po raspadu monarhije mora ona kot ugrski državljan Austriju ostavit. U

Ugrskoj podupira borbu Bela Kun-a. Pri tom je 1919. leta uhapšena, ali more pobignut iz logora Zalaegerszeg.

Kod poznančov u blizini svojega rodnoga sela dozna, da je umrla nje kćer Relli.

Duga leta djela u tvornici u Neufeld-u kade zastupa djelače a osebužno hrvatske djelače, ki su većinom nepismeni i ne vladaju nimškim jezikom. Hanni Sturm se je ugodalo stvoriti solidarnost izmed nimškimi i hrvatskimi djelači.

1924. leta vozi se s jednom djelačkom delegacijom u Moskvu na jedno međunarodno zasjedanje, kade sretne velike ličnosti iz svih krajov svita. Na primjer upozna bračni par Sun-yat-sen, s kim se ona razgovara na nimškom jeziku o različni dugovanj, ne samo o politiki.

Hanna Sturm je vodila stalnu borbu za dobrostanje djelačev. Ta borba se nekim nije vidila, a to i nekim od nje drugov u socialdemokratskoj partiji. Veli se od Otto Bauer-a da je rekao: "Wir lassen uns die Sturm nicht über den Kopf wachsen!" Diferencije postaju

sve veće dok Hanna Sturm nije isključena iz partije. 1925. leta postane ona član komunističke partije.

Od toga vremena je skoro uvijek bez posla. Prodava novine i časopise, pomaže nezaposlenim i postane predsjednik komiteja za nezaposlene (Arbeitslosenkomitee) u Železnu. Vlasti se ne vidi nje djelo i ona je već puta uhapšena.

1927. leta se Hanna Sturm vozi kot peljačica austrijske delegacije na jedan međunarodni susret žen u Moskvi. Od ovoga susreta postoji jedna malo poznata fotografija, ku morete viditi u knjigi. Mnogo poznatih revolucionar-kov - tako N. Krupskaja, A Kolontaj, Sun-yat-sen i druge - su diozele na ovom kongresu, a isto tako i Hruščova žena. Kasnije - u KZ Ravensbrück - susrela je neke iz diozimateljic toga kongresa.

1929. leta dojde Hanna Sturm u Berlin jer u svojoj domovini djela za nju nij, ali nje drugovi u komunističkoj partiji u Berlinu joj ne moru pomoć i ona se ne more zaposlit.

Oni joj svituju pojt u Bremen, kade se zaistinu i zaposli. Ali zbog nje sindikatskoga i političkoga djela ju otpustu i ona more u toku od 24 uri ostavit Nimšku.

1930. leta ide Hanna Sturm s nje kćerom u Sovjetski Savez, kade ona do 1932. leta djela u jednom tekstilnom poduzeći u Leningradu. Ona postane član sovjetske partije.

Kad se ona vrati najzad u Gradišće postaju nesporazumi u komunističkoj partiji i nadalje dok ju ne iskluču iz nje iako je ona još uvijek član sovjetske komunističke partije.

Nje kćer ostane u Sovjetskom Savezu kade ona studira. 1935. ju uhapšsu i otprimu u sibirski logor. Šalju ju iz logora u logor tako da ukupno 28 let ostane u Sovjetskom Savezu. Onde i upozna nje muža, ki je rodom iz Jugoslavije. 1947. ide Hanne Sturm kćer

sa svojim mužem u Zagreb kade ona danas živi.

U vrime austrofašizma djela Hanna Sturm ilegalno dalje. U zatvoru u Železnu ima svoj "Stammplatz", a obitelj čuvara zatvora dobro pozna.

13. 3. 1938. leta Hannu Sturm opet uhapšu i ju otprimu u KZ Lichtenburg na Elbi, a 1939. u KZ Ravensbrück kade ona ostane do konca boja.

24. 4. 1945. leta su logor evakuirali a ulovljenike su peljali u neku fabriku da bi je sve pomorili. Ali Hanna Sturm i nje kolona pobigne kroz jednu lozu. Jedan SS-komando ki je nje iskao je nije mogao najti.

Po boju je Hanna Sturm bila važan svj-dok pri nekoliko procesov (Nürnberg, Rastatt, Hamburg). Zbog toga su ju hotili 1946. leta dva muži u Neufeldu umorit. Samo kroz slučaj se je moglo prepričiti ovo umorstvo.

Hanna Sturm je dostala od općine Neufeld jedno mjesto na raspolaganje kade si je uzidala stan, u kom još danas živi.

O sadržaju:

U svojem autobiografičnom romanu autorica, kot mi se čini, vrlo opširno opiše dva perioda svojega žitka:

1. svoje dinstvo i mladost a
2. leta u KZ-u Ravensbrück.

Ča se tiče dinstva, nam se predoči tako živo siromaštvo dice, ka moraju

jur zis 6 let teško djelat na lapti, ka dostanu dva krumpire za ručenje a za cio dan kusić suhoga kruha, da se človik lahko mora zaživiti u dušu male Hanče, ka jur u mladi leti pokaže diboko razumivanje za nevolju djelačev.

Hanna Sturm, ka piše po nimšku, ali većputi zaplete gradišćansko-hrvatske izraze u tekst, samq sebe zove mala Hanče, kako su ju sigurno zvali nje roditelji. Tako je Hanče s 14. leti organizirala svoj prvi štrajk.

Med timi dvimi opširno opisani djeli

svojega žitka nalazu se leta puna djela za djelačko gibanje. Kroz nje lične doživljaje pokaže Hanna Sturm na dablje uzroke takovih događajev ke obično čitamo u povjes ni knjiga.

Pri ovoj borbi za prava djelačev ne moremo se dosta načuditi nje elanu i nje originalnim idejam, a osebužno tomu ne, kako neprestrašeno ide ona na posao. Tako se mora zaista reć da je ona pionirski djelala ne samo ča se tiče prava djelačev, nego i ča se tiče ženski angažman u politici i svist ravnopravnosti žene i muža na radnom mjestu.

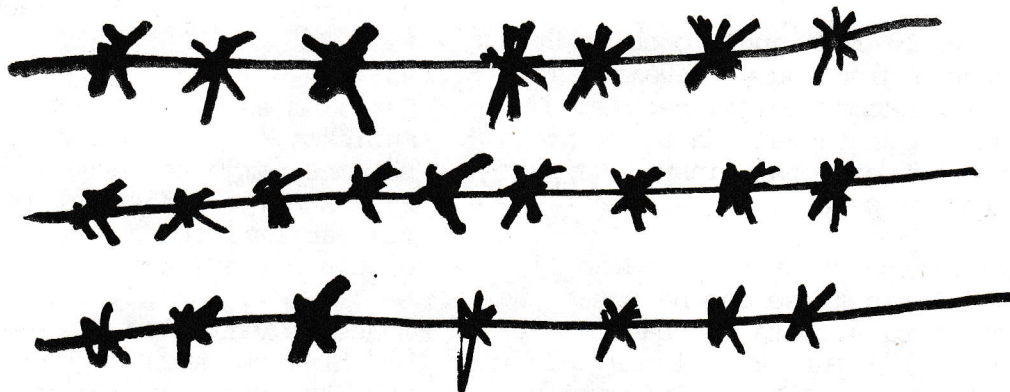
Svoje detaljno opisane logorskoga

žitka i mučenje i ubijanje od strani nacionalsocialistov je strašno potre-sljivo. Čitatelj drhteće skupa s u-lovljeniki, ili se veseli kad se Han-ni Sturm i nje koloni ugoda prevariti svoje mučitelje.

Na živ i zajedno i strašan način po-kaže nam Hanna Sturm opasnosti i stra-hote fašizma, da bi se buduće genera-cije borile protiv njega, ili ča je još bolje da bi prepričile njegovu rodjenje, njegov postanak.

Knjigu morete dobiti u svakoj knjiža-ri za S 240,-.

D. L.

VATROSLAV LISINSKI

UTEMELJITELJ HRVATSKE OPERE

Vatroslav Lisinski (1819-1854), njegov životni put i djelo usko su povezani s "ilirskim pokretom/gibanjem" ko je u Hrvatskoj u prvoj polovici 19. stoljeća i na muzičkom području odigralo vrlo značajnu ulogu.

Rodjen u Zagrebu, Lisinski je završio gimnaziju, a zatim i pravnu akademiju. Noseći u sebi "neutaživu želju i nesavladiv poriv da napredne težnje svoga vremena pretvori u zvuk, u muziku", on se je pridružio ilirskom gibanju pod peljanjem Ljudevita Gaja, ki je htio utemeljiti i hrvatsku umjetničku muziku nacionalnoga smjera kao protutežu tudjinskomu duhu tadašnje vladajuće klase.

Na poticaj prijatelja i školskoga druga Arberta Štrige, Lisinski je 1841. ljeta komponirao prigodni zbor pod naslovom "Iz Zagorja", ki je naišao na veliko oduševljenje ilircov.

Ali zaneseni rodoljubi, osobito Štriga se vrijeđa nisu zadovoljavali s manjim vokalni kompozicija, nego su od Lisinskoga zahtjevali da se ugleda u ruskoga kompozitora Glinku i napiše nacionalnu operu.

Agilni Štriga pronašao je odmah libreto i Lisinski se dao na posao. Rezultat je bila opera "Ljubav i zloba", izvedena prvi put 1846. ljeta u Zagrebu i kom je Lisinski doživio velik uspjeh.

Ta događaj bio je odsudan za mladoga muzičara jer napušta činovničko mjesto i odlazi na studije u Prag, jer je čutio potrebu da svoju glazbenu naobrazbu dopuni i usavrši.

Iako je odlično položio prijavni is-

pit, nisu ga primili na Konzervatorij jer je bio prekoračio propisana ljeta života. No, ov trenutni neuspjeh ni Lisinskoga obeshrabrio i on počinje marljivo studirati, ufajući se da će mu na Konzervatoriju dozvoliti barem polaganje završnih ispitov.

Ali i to mu se je izjalovilo, ter 1850. ljeta Lisinski napušta Prag samo s privatnim pismenim svidočanstvom svojih učiteljov.

Nakon ljet učenja i života punoga odricanja, Lisinski je vjerovao da će u domovini moći do kraja ostvariti plemenite ilirske zamisli. Ali Hrvatska dočekuje svoga prvoga profesionalnoga muzičara kao tudjinca.

Zagrebačke "gospodične", ekonomske, društvene i političke prilike nisu bile toliko zrele da bi umjetnik mogao prosperirati. Vratio se da bi životario podučavajući gospodsku djecu u glasoviru i pišući skladbe za bogate.

Tako, umjesto da postane nastavnik na muzičkoj školi, Lisinski prihvaća skromno namještenje na sudu, a par ljet kasnije (1854), razočaran nezanimivanjem i shrvan bolešću, umre ogorčen i usamljen.

Značenje Vatroslav Lisinskoga za razvoj hrvatske muzike prvenstveno je muzičko-ideološko. On je položio zdrave temelje svim kasnijim pozitivnim nastojanjim u izgradnji hrvatske muzike jer je upozorio na nepresušne zdence narodne pjesme, težeći pri tom uvijek da duh umjetničkoga stvaranja dojde do punoga izraza.

On je nadalje i istakao važnost kompozitorske tehnike, stremio za usa-

vršavanjem i tako učinio kraj dile-
tantizmu, i konačno, on je u svom na-
crtu reforme muzičke nastave jasno
uočio i naglasio potrebu da se i u-
mjetničke škole oslobode tudjinskih
klišejev i da pojdu svojim putem.

Osim operov "Ljubav i zloba" i "Porin"
Lisinski je napisao 7 uvertirov, or-
kestralnu idilu "Večer", oko 40 zbo-
rov, 70 popijevkov i mnoštvo klavir-
skih, većinom plesnih kompozicijov.

Svoja najbolja dostignuća ostvario je
u oblasti vokalne lirike. U ti djela
on se je očitovao kao romantičar ele-
gične čuti, ki raspolaže na samo buj-
nom fantazijom i istančanim ukusom
nego i snažnim smislom za tonsko sli-
kanje. Pjesme i zборе ke je komponi-
rao na hrvatske, češke i nimske stihe
odrazuju i mnogostranost njegove muze:
uz ljubavne, patriotske, religiozne i
druge sadržaje on je upotriebio i po-
litički aktualne tekste.

Manje sriće imao je Lisinski svojimi
operami, naročito ča se tiče izvo-
djenja. Muzički život onoga doba bio
je u Zagrebu vrlo slabo razvijen, pa

Lisinski nije imao prilike da svoja
djela čuje u solidnoj izvedbi. Pa
ipak, uz historijsko značenje ko ima
"Ljubav i zloba", opera "Porin", u-
vertira "Bellona" i orkestralna idi-
la "Večer" imaju i realnu umjetničku
vridnost.

Iako Lisinski nije u potpunosti us-
pio ostvariti ilirska načela, ni zbog
prerane smrti iscrpiti svoj talenat,
on je ostavio djela znatne lipote kas-
nijim pokolenjam, ukazao pravac kim
tribaju ići u stvaranju originalne u-
mjetničke muzike.

Zbog toga njemu kao prvoborcu za na-
cionalni muzički izraz pripada počas-
no mjesto u povijesti našega naroda
a njegova djela su najlipše stranice
hrvatske muzike napisane u 19. sto-
ljeću.

Veselilo bi me, da bi koč toč mogao
čuti i u naši radio-emisija kompozi-
cije Lisinskoga, na primjer vrlo us-
pjelu uvertiru herojske opere "Porin".

Dr. Herbert
Gassner

HN

informativne
moderne
aktualne
potribne

hrvatske novine

Novine novine
u svaki naš stan

HRVATSKE
NOVINE

THVALA NEI.

~~ND~~

NAŠE

PRAVO

ČLAN 7

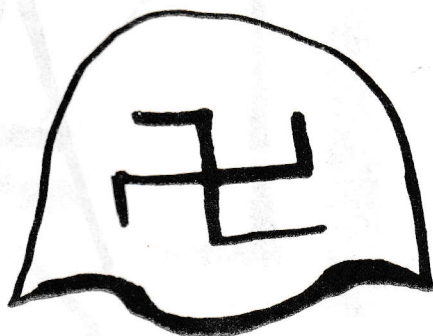
NEOFAŠIZAM !!

Ako želiš napredovati, dostignuti sva dobra ove zemlje, biti bogat, ugledan i srićan - pod uvjetima našeg postojećeg društvenog, ekonomskog i političnog sistema - onda se najprije učlani u jednu od naših "etabliranih" partija (pazi:imamo samo tri!!), idi nedeljom - ne šalim se, to ljudi očekuju - u crkvu, zamukni kadgod diskusija krene na neku "osjetljivu" temu, budi "realista", "pragmatičar", prati budno i vodi taktično politiku na "domaćem" stolu u tvojoj najmilijoj krčmi, ljubi tvog bližnjega, ali imaj određenu liniju po primjeru "pa jasno i oni su ljudi kao i mi, samo ... ništa ne razumiju o higijeni, malo su divlji, necivilizirani, skrivaju nož u škornji, siluju žene; zbog njih naši poštteni ljudi ne mogu dobit radnog mjesta, a oni uopće ništ ne rade, jer nimaju discipline i radnog morala... bolje je da je pošaljemo kući, namjesto da ih subvencioniramo, ne? i.t.d.", kratko rečeno, budi pošten član našega društva, smiren, neupadljiv, ali ipak lahko za zračunati, prepoznati i odrediti: farbaj se samo jednom bojom od glave do pete molim te, i odredi tvoju poziciju po mogućnosti daleko od svih sumnjivih pojmova, t.j. ostani maksimalno "normalan" i - samo idioti se zbog toga još uzrujavaju - reakcionaran. A u slučaju da živiš u Gradišću, pazi se osobito jedne strašne kombinacije: ne moj biti svijestan Hrvat, koji želji očuvati svoj narodni identitet, i dodatno gurati napredne društvene i politične ideje i vizije! To je kao da si se dogovorio vragom. Jer time si u širokoj javnosti potvrdio da se ne daš napreće pred bilo koja kola a to je (u očima establišmenta) krajni dokaz da si jednostavno lud.

Samo ti još nedostaje pismena potvrda. Sa zalipljenim markama za porez i štampiljom.

Čudo je to, da med nami Hrvati ipak mora da je ovakvih luđaka dosta. Drukčije se ne može tumačiti činjenica, da su na antifašističkoj manifestaciji 11.9. o.g. u Željeznu, organiziranoj od antifašističkog komiteta Gradišća, bili prominentno zastupani mladi gradišćanski Hrvati: Kulturna Zadruga Stara Škola Veliki Borištof, politpop grupa "Bruji" i Hrvatski Akademski Klub dali su čitavom programu snažan pečat i javno demonstrirali stav mlade generacije gradišćanskih Hrvata.

I da bi olakšali neofašističkoj obavještajnoj službi sastavljenje određenih dosjetka, ali istovremeno informirali, a time i pozvali na daljnju suradnju protiv neofašizma u Austriji sve gradišćanske Hrvate kojima bi bila prema našem mišljenju dužnost i vitalni interes, da se priključu naprednim snagama naše zemlje, evo dajemo kratke scene/crte iz zajedničkog nastupa napomenutih hrvatskih grupa u željeznu:

Pjesma "Mali Hitler" - kompozicija
i aranžman grupa "B R U J I",
Veliki Borištof

Hodi otac, sjedi se,
povidaj mi od boja
kako ti je s tvije rane krv
curila.

Hodi otac povi mi,
kako su vas osvidočili,
kako su vam pamet smutili,
da je to boj za austriju.

*

Kako ste vikali "Heil Hitler"
na nimškom jeziku
Kako bižali za srićom i zabili
domovinu
Kako ste dali vašu krv, za
sanju tih fašistov
Kako ste grobe kopali Austrije
i Hrvativ
Niste mogli drugačije, ustri-
ljili bi vas bili
a mrtav Hrvat ništ ne broji,

bili ste va stiski...

Samo reci : ča to čujem,
zadnji čas va seli?

Da si ov i on i treći maloga
Hitlera želji?

*

Da, mali Hitler, pak je mir
ki ne djela, ta va logr
a ki krade, ta pod uže
ki jezjalav toga skopit
ki nij Nimac, toga zatopit.

*

Impresivni nastup Kulturne Zadruga
Veliki Borištof (K.U.G.A.) sadržao
je niz izvornih citata i isto jedan
samokomponiranu pjesmu:

Jačka (Pjesma) protiv fašizma:

1.) Stan se človik, dok nij
kasno
Dugo smo si dali lazno
/:Glej i drugi su na puti
Ne ostanmo mi va kuti: /

Ajde Hrvat, Hrvatica
I svi mladi Gradišćanci
Dajmo si sad ruke

Stanmo se protiv fašizma
Ki nam ugrožava prava
Zimlje nam i slobodu

2.) Opet se naprdančuju
Laž i nemir razširuju
/:Argumenti su im bombe
Demokrati trn va oki: /

Ajde Hrvat,.....

3.) Naše geslo nije borba
Mržnja nij naša parola
/:Mir je naših srcac želja
Ljubav nas na cestu
Pelja : /

Ajde Hrvat,.....

Kao primjer za izjave K.U.G.E. baziranim na analizi historičnih dokumenata dobro može služiti slijedeći tekst:

"Ako pročitamo dokumentaciju "Otpor i proganjanje u Gradišću", vidimo, da su se kod gradišćanskih Hrvata osobito duhovnici katol. crkve, socijalisti i komunisti aktivno suprotstavljali (fašizmu). Oni su bili natprosječno zastupani u cjelokupnoj antifašističkoj borbi u Gradišću. Mi ih želimo naslijediti. Naš otpor se, po sebi razumljivo, razlikuje od njihovog otpora, ipak je usmjeren protiv svim strukturama, koje potpomaže fašizam i protiv jedne politike, koja ne daje nam Hrvatima ona prava, koja su nam obećana. Zapanjeni smo, da i danas nije, ili još nije moguće naići takve uvjete, koji bi nam gradišćanskim Hrvatima omogućili jezični, kulturni i ekonomski razvitak. Spominjam samo na hrvatsku srednju školu, koja bi trebala već postojati tak dugo kao austrijska armija / vojska. Razlika je u tom, da je hrvatska srednja škola navedena u Državnom ugovoru, ali još uvijek ne realizirana, dok o armiji eksplicitno nema ni riječi u Državnom ugovoru, ali želje gospodina generala za revizijom Državnog ugovora da bi konačno mogli kupiti one rakete, koje su nam po Državnom ugovoru zabranjene ..."

Slijedeći letak Hrvatskog Akademskog Kluba ne samo da je razdijeljen po publici, nego je i pročitao od organizatornog komiteta odmah poslije otvaranja manifestacije :

Borimo se protiv neofašizma u Austriji!

Apeliramo na sve Austrijance i Austrijanke, koji su si svijesni vrijednosti demokracije i mira! Kao pripadnici jednog naroda i potomci jedne generacije koji su već jednoč bili zlopotrebljeni i ugroženi od hitlerovskog fašizma ape-

liramo na Vašu solidarnost da zajedno poduzmемо sve potrebne korake da bi za dobe (?) i konačno pre-priječili preporod fašizma u Austriji.

Nas spaja jedno strašno iskustvo; proživjeli smo jedno doba kada su se gazila najtemeljitiya ljudska prava, kada se je pljuvalo na čovječje dostojanstvo i kada se je obscjenjival človičji život. Znamo da nas spaja želja da se ova kva iskustva nikada više ne ponove. Već jedanput u mladjoj povijesti izbjegli su gradišćanski Hrvati sudbini deportacije koja jim je krajno bila zamišljena od strane fašista zahvaljujući uglavnom nezasitljivoj želji fašizma za ekspanzijom, koja je prešla sve realne granice i zahvaljujući jednoj kaprici sudbine a ne nekoj dobroćutnoj milosti vladara.

Već nekoliko deset ljet se borimo uzalud za ispunjenje i realizaciju naših najbitnijih manjinskih prava po članu 7 Državnog ugovora iz god. 1955 kao i po Državnom ugovoru skopljenom u St. Germainu, a s time i protiv jednog oblika svakodnevnog fašizma, prisutnog stalno i svugde, čak i u najvišim rangovima oficijalnog i pluoficijalnog državnog upravnog aparata.

U svijetlu ovog gorkog iskustva i suočeni sa stalno drskijim nastupanjem neofašizma u javnosti naše zemlje, koji koristeći i iskrivljajući postojeće demokratske institucije i ustanove, pot parolami kao " Za mir i red", "Odstranite elemente tudje našoj vrsti " i kalkuliranim kultiviranjem postojeće mržnje stranaca ponovo teži za vlašćom, apeliramo na Vašu solidarnost, da se zajedno suprotstavimo ovom najvećemu neprijatelju demokracije i okončamo permisivnost države prema neofašizmu.

U skladu sa propisima člana 9 Državnog ugovora tražimo da se konačno bez kompromisa nastupi prema neofašističkoj agitaciji i aktivnosti i da se zabrane nacionalno demokratska stranka kao i slične ostale organizacije.

UPOZNAJTE BOLJE DOMOVINU VAŠIH PREĐAKA

GEOGRAFIJA SR HRVATSKE

U ŠEST KNJIGA

SR HRVATSKA obradena je u pet makroregija:

SREDIŠNJA HRVATSKA, Opći prikaz

SREDIŠNJA HRVATSKA, Regionalni prikaz

ISTOČNA HRVATSKA, Slavonija, Baranja i hrvatski dio Srijema

GORSKA HRVATSKA

SJEVERNO HRVATSKO PRIMORJE, Istra i Kvarner

JUŽNO HRVATSKO PRIMORJE, Dalmacija

Osim teksta u GEOGRAFIJI SR HRVATSKE vrlo su rječite brojne i sadržajne tablice, pregledni crteži i detaljni grafikoni.

U GEOGRAFIJI SR HRVATSKE, u našoj geografiji novost po svojoj koncepciji i obradi, zanimljivo gradivo naći će ne samo geografi već i svi oni koje zanimaju obilježja i razvitak SR Hrvatske. Cijena pojedine knjige je 125 d.

PRIRODNE ZNAMENITOSTI HRVATSKE

Priroda je malo gdje na tako malenom području pružila toliko bogatstvo kao u Hrvatskoj. Čini se katkada kao da je svemoćna ruka prirode u stvaralačkom zanosu prosula nad hrvatskim prostorima sve svoje bogatstvo i ljepotu koja kulminira u obilju suprotnosti od kojih čovjeku zastaje dah.

Ova lijepa knjiga koju su napisali istinski ljubitelji prirode, a koja je popraćena impresivnim fotografijama, svojim sadržajem i namjenom pomaze realizaciju jednog od osnovnih zadataka nastave prirodnih znanosti uopće: shvaćanje zakonitosti prirodne ravnoteže i uloge čovjeka u trajnom čuvanju prirodnih bogatstva i iskorištavanju prirode u granicama koje neće ugroziti njezin, a time i naš opstanak. Cijena knjige je 100 d.

Knjige se mogu naručiti kod Hrvatskog akademskog kluba, 1040 Wien Schwindgasse 14 ili izravno kod izdavača.

Izdavačko poduzeće
»ŠKOLSKA KNJIGA«
Masarykova 28
41001 Zagreb p. p. 1039

**Ihre Fachbuchhandlung
für Studium und Fortbildung
gegenüber Medizinerzentrum**

MEDIZIN

PHARMAZIE

NATURWISSENSCHAFTEN

- Ständiges Telefonservice (Literaturberatung, telefonische Bestellungen, Auskünfte etc.)
- Ständige Lehrbuchausstellung in unseren Geschäftsräumen
- Kostenlose Bücherliste der empfohlenen Lehrbücher
- Auf Wunsch regelmäßige Zusendung von Prospekten
- Ganztägig geöffneter Leseraum
- Öffnungszeiten: Montag bis Freitag
durchgehend 8–18 Uhr
Samstag geschlossen

FACULTAS

**VERLAG UND FACHBUCHHANDLUNG
für Medizin, Pharmazie und Naturwissenschaften
1090 Wien, Bergg. 4, Tel. (0222) 34 61 98, 31 53 06**

Bcc

Postgebühr bar bezahlt

Dr. Nikola Benčić
Waldhofweg 6
7000 Eisenstadt / Železnobrod